

EEN SCHOP

In Oost-Groningen halen ze **HANGJONGEREN** door de mangel

ONDER HUN REET!

Oost-Groningen is al jaren het armste gebied van Nederland. Veel jongeren hebben geen werk, leven van een uitkering, zijn verslaafd, belanden in de criminaliteit. Harde problemen vragen om een harde aanpak, vindt het project Overstag. Wakkere 'jagers' als deze Jerry jagen de jongens zelfs eigenhandig hun bed uit.

TEKST KARIN SITALSING FOTO'S RUBEN ESHUIS

'Jager' en hulpverlener Jerry meldt zich bij zijn cliënt Richard, die nog op één oor ligt.

Een praatje met Richards moeder terwijl haar zoon zich in zijn trainingspak hijst.

Richard vindt het maar een 'teringzooi'. Maar gaat toch mee naar Overstag Uitvoering.

Docent John doceert de groep met straffe hand.

Van de Overstag-jongeren is 65 procent bekend bij de politie.

Sommige jongeren duiken wel erg snel in de slachtofferrol.

Richard! Jongen!" De wakke-
re stem van 'jager' Jerry van
Leeuwarden galmt opge-
wekt door de slaapkamer.
De jagers rijden hun vaste
rondje om hun jongens op te halen
voor de dagbesteding: training in socia-
le vaardigheden, kickboksen en geza-
menlijk lunchen. Soms staan ze al klaar
bij de deur, maar soms blijven ze net zo
lang liggen tot er een jager naast hun
bed staat. Richard is Jerry's laatste
klant van deze ochtend.

De 27-jarige Richard heeft er weinig zin
in. Hij mompelt iets onverstaanbaars,
een zin die eindigt op 'teringzooi'.
"Heel goed," zegt Jerry, het gemopper
totaal negerend. "Ik zie je zo. Drie minu-
ten, oké?" Richard gromt iets terug.
Die korte manier van praten is bewust
gekozen, zegt Jerry tijdens het wachten.
"Als je het gesprek aangaat - hé jongen,
hoe gaat het met je, heb je goed geslapen?
- dan geef je ze ruimte om uitwegen te
bedenken. Dan walsen ze zo over je heen."
Jerry maakt een praatje met Richards
moeder en laat zijn ogen door de woon-
kamer gaan. "U heeft een mooi huis,"
complimenteert hij haar. De vrouw
glimlacht. Ondertussen klinkt er
gestommel op de trap. Even later staat
Richard beneden: trainingspak aan, wit-
te sneakers, kale kop. In een oor glin-
stert een oorbel. Op zijn linkerarm
staat zijn naam in gotische letters.
Richard woonde op zichzelf, maar hij
raakte verslaafd aan harddrugs en
moest zijn huis uit. Nu woont hij weer
bij zijn moeder. Hij kickte via Overstag
af bij Verslavingszorg Noord-Nederland
en start binnenkort een vervoltraject
om dat zo te houden.
Het praatje met Richards moeder, de

observerende blik door de woonkamer:
allemaal manieren om iets meer te ont-
dekken over de jongeren en waar ze
vandaan komen, legt Jerry uit. Hij is
een grote stoere Surinamer, die naast
zijn werk bij Overstag ook uitmijter is.
Zachte heelmeesters hebben volgens
Jerry geen enkel overwicht op deze
doelgroep. "Een studentje dat net van
de hulpverlenersschool komt? Die vren-
ten ze op, ze kauwen een paar keer en
spugen haar uit. Je kunt nog zoveel
papieren hebben, als je de taal van die
jongens niet spreekt en geen levenser-
varing hebt, bereik je ze niet. Ik zeg
altijd: zonder ondergrond kun je nooit
de achtergrond doorgronden."

Helpt heeft strafblad

Als Jerry en zijn mannen aankomen op
kantoor bij Overstag, zit de groep al
klaar aan tafel: tien jongens en een
meisje. De anderen zijn op dezelfde
manier als Richard door een jager opge-
haald, zoals elke dinsdag en donderdag.
Docent John Kalkwiek laat ze in teams
rollenspellen doen. Het doel: basisvaar-
digheden aanleren die ze van huis uit
niet hebben meegekregen. Twee jon-
gens zitten een beetje ginnegappend
tegenover elkaar. Een grotere jongen
met tattoos en een hoodie aan probeert
een kleine, magere jongen over te halen
om mee de stad in te gaan. Die heeft
geen zin en moet leren om nee te zeg-

gen zonder het gevoel te hebben dat
zijn vrienden hem een mietje vinden.
Verkeerde vrienden, beïnvloedbaarheid -
termen die bij deze groep steeds terugko-
men. "Ik heb geen tijd man. Ik heb din-
gen te doen," stribbelt de kleinste tegen.
"Wat voor dingen dan?" probeert de gro-
te. "Er komen ook mooie vrouwen.
Moet ik je soms tillen? Laat je je mat-
ties zo maar zitten?"
Terwijl docent John en de groep het rol-
spel nabespreken, komt Geert Spieker
een jongen uit de groep halen. Het is de
26-jarige Sjoerd. Laatst moest hij zijn
huis uit. Overstag regelde een bus-
je, personeel, hielp de jongen... En een
dag later was Sjoerd ineens met de
noorderzon vertrokken.
Spiekers ogen spuwen vuur, hij verheft
zijn stem. "Ik doe alles voor je. Ik los je
shit op. Ik steek mijn nek voor je uit
om jouw teringzooi op te ruimen. En jij
verstopt je als een struisvogel. Hoe
denk je dat dat voelt? Verdómmme Sjoerd.
Je gebruikt me gewoon!"
Sjoerd heeft een zwarte hoodie aan met
een witte doodskop op de rug. Ogen-
schijnlijk onbewogen laat hij de woor-
dentsunami over zich heen komen.
"Ik ben een harde kerel," buldert Spie-
ker verder. "Maar ik loop zo hard voor
jóu! Ik vraag maar één ding, Sjoerd. Dat
jij net zo hard voor mij loopt. Is dat nou
zo veel gevraagd?"
Nee, stamelt Sjoerd schuldbewust.

DE DOODSTEEK VOOR OOST-GRONINGEN

Oost-Groningen is al jaren het armste gebied van Nederland. Volgens velen was de sluiting van de strokartonfabrieken de economische doodsteek voor de regio. Voor de verloren banen kwam niets terug. Behalve veel problemen. Laag opgeleide mensen komen niet aan het werk, vervelen zich, vluchten in verslaving of criminaliteit. De onvrede is groot. In 2009 stemde bij de Europese verkiezingen een kwart van de Oost-Groningers op de PVV.

Waarom wás hij er niet gewoon? Sjoerd
haalt zijn schouders op. Verschillende
dingen, mompelt hij. "Oude patronen. Ik
weet het, het was hartstikke fout van me."
"Daarom geef ik je nu ook een schop
onder je reet," zegt Spieker, en hij geeft
de jongen een hand. Sjoerd mag gaan,
hij verdwijnt de les weer in.
Het is altijd Spieker die dit soort gesprek-
ken voert, vertelt hij, die rolverdeling
hebben ze afgesproken. "Het is heel
belangrijk dat de relatie tussen de wer-
kers en de jongeren niet wordt verstoord.
Ik heb regelmatig overleg met de wer-
kers, dus ik weet precies wat er speelt,
en ik ben dan als het ware de bad cop die
de jongeren op hun donder geeft."

De jongeren van Overstag Uitvoering
zijn 15 tot 27 jaar en hebben een zoge-
noemde meervoudige problematiek.
Dat betekent een combinatie van bij-
voorbeeld werkloosheid, gebrek aan
motivatie en sociale vaardigheden, cri-
minaliteit, verslavingen, verstandelijke
en psychische beperkingen. Ze hebben
geen zinvolle dagbesteding, meestal een
uitkering, bij sommigen is die tijdelijk
stopgezet. De jongeren zijn allemaal al
bij verschillende instanties langs
geweest. Juist vanwege de combinatie
van problemen zijn ze lastig in een hok-
je te plaatsen, waardoor de instanties
nauwelijks grip op ze krijgen. Overstag
spreekt zelf van 'niet-willers' en 'niet-
kunnens'. Niet-willers zijn jongeren die
expres de boel saboteren. Niet-kunnens
missen gewoon de bagage om zelf de
stappen te zetten die nodig zijn.
Van alle Overstag-jongeren heeft 85 pro-
cent geen startkwalificatie en is 65 pro-
cent bekend bij de politie. De helft
heeft een strafblad. De meesten hebben

met geweld te maken gehad, soms al op
heel jonge leeftijd. Van sommigen zijn
de ouders weggelopen, van anderen zijn
ze overleden, soms door geweld of zelf-
moord. Eén jongen zat erbij toen zijn
oudere broer door het hoofd werd
geschoten. Hij was toen 11 jaar.
De jongeren komen bijna allemaal uit
een gebroken gezin met veel problemen

ZACHTHEELMEESTERS HEBBEN GEEN ENKEL OVERWICHT OP DEZE DOELGROEP. DIE WORDEN UITGESPUUGD

Jerry van Leeuwarden

die van generatie op generatie overgaan,
vertelt René Nijgh. Hij is jongerenpro-
jectleider in Oost-Groningen. Allemaal
goed en wel die problemen, maar vol-
gens hem springen sommige jongeren
wel heel gemakkelijk in de slachtoffer-
modus. "Als je vraagt: waarom werk je
niet? halen ze de schouders op en zeg-
gen: er is geen werk. Het is natuurlijk
heel makkelijk om een uitkering te van-
gen en er grof geld bij te verdienen in
de criminaliteit. Ze zien dat ook bij
anderen. Dus waarom zou je werken?"

Eigen wetten in Oost-Groningen

Een uitzondering is de 30-jarige Edwin.
Hij is ouder dan de rest en heeft op
eigen kracht zijn leven op de rails
gekregen. Alleen het laatste stapje: een
baan vinden, daarvoor heeft hij zich
aangemeld bij Overstag Uitvoering.
Tot drie jaar geleden zat hij nog volop
in de shit, zegt Edwin. Hij pleegde
brandstichtingen, inbraken, 'maar
nooit bij mensen thuis, altijd bij bedrij-
ven en de overheid'. Hij handelde in
harddrugs, 'alles, behalve ghb'. Hij
gebruikte ook flink, drugs én alcohol.
Op een gegeven moment had hij een
goede baan, bij een bakker. "Maar wat
ik daar verdiende, zoop ik op in een
heel weekend. Soms kwam mijn vrien-
din thuis, en dan lagen er twee lege
berenburgflessen op de grond. En ik zat
in de kroeg."
Zijn vriendin kent hij 'uit het circuit',
zij was ook verslaafd. Maar zij stopte en
zette Edwin voor het blok. Hij meldde
zich bij de verslavingszorg, maar dat
was hem te soft, hij moest een dagboek
bijhouden en rustig afbouwen. Edwin
wilde graag in één keer kappen.
Hoe komt het nou zo? Tsjja, hoe komt

Ben je een doorzetter of een opgever? Dat is de vraag.

zoiets? Hij heeft ADHD, zegt hij, en PDD-NOS, een vorm van autisme. “Ik groeide op in een slechte buurt in Veendam, daar waren altijd veel junkies. Mijn ouders hadden geen grip op me. Ik ging niet naar school. Een paar keer kreeg ik een leerplichtambtenaar op mijn dak, maar ik trok me nergens iets van aan.” Via een *healer*, die hem geregeld ‘weer terug op aarde’ zet, belandde hij bij Overstag Uitvoering. Zijn droom? Een leuke baan. Maakt niet uit wat. “Als het maar geen callcenter is,” grinnikt hij. Toen hij klein was, wilde hij automonteur worden. Een baan, het is het laatste schakeltje, de rest heeft hij op de rit: vriendin, auto, ze zijn bezig om zwanger te worden. “En ik heb al twee oudejaarsavonden gehad zonder drank.” Och, de dingen die Nijgh al meemaakte in Oost-Groningen. Incidenten met wapens, drugs, hele families die al

generaties lang in de criminaliteit zitten. Veel huiselijk geweld, ellende achter de voordeur. Opvallend veel brandstichtingen – ’t Zandt, Veendam en Winschoten haalden de landelijke pers. Veel wietkwekerijen ook, de omstandigheden zijn ideaal: het gebied ligt dicht bij de grens, er is rust, ruimte, niemand die iets ziet. En zelfs al zou iemand iets zien, met de politie praten ze niet. Oost-Groningen heeft zijn eigen wetten: dat lossen we zelf wel op. De Oost-Groninger is trots, zegt Nijgh, maar voelt zich ook achtergesteld. Oost-Groningers zijn honkvast en direct, recht voor zijn raap. Het is een kip-eikwestie. De berichtgeving over de regio is negatief, gaat vaak over armoede en criminaliteit. “Als je jarenlang hebt gehoord dat je niks kan en niks bent, dan ga je daar vanzelf in geloven. En dan is de vraag:

WAT DOET OVERSTAG?

Een traject bij Overstag Uitvoering duurt maximaal negen maanden. In die tijd krijgen de jongeren een training waarin ze sociale vaardigheden leren als nee kunnen zeggen en weerbaar zijn. Ook moeten ze voor niks werken. Op die manier leren ze dat ze op tijd moeten komen, een pet moeten afzetten als ze ergens binnenkomen: basisdingen die ze niet van thuis hebben meegekregen. Met het werk – klusjes in de bouw bijvoorbeeld of bij de kringloop – kunnen de jongeren bewijzen dat ze kunnen en willen. Steeds meer gemeenten schakelen Overstag in om overlast aan te pakken en het aantal uitkeringsgerechtigden terug te schroeven. Wie in negen maanden niet meewerkt of de regels overtreedt, verliest zijn uitkering. De werkers van Overstag zijn geen psychologen. Het team bestaat uit stoere mannen en een enkele vrouw, een mix van hoogopgeleide hulpverleners en mensen uit de praktijk. De ‘jagers’ werken, behalve bij Overstag, ook als uitsmijter en herkennen vanuit die expertise smoesjes en fout gedrag. Sommigen hebben zelf ervaring met drugs, criminaliteit en andere problemen. Daardoor spreken ze de taal van de doelgroep en prikken ze eerder door smoesjes heen. Overstag werkt nauw samen met instanties als de verslavingszorg, het Openbaar Ministerie en het UWV. Tot nu toe begeleidde Overstag in totaal 140 jongeren. Van drie groepen (45 jongeren) uit 2010 en 2011 evalueerde de organisatie hoe het verder ging na het traject. Na negen maanden was 70 procent van hen ‘uit de uitkering’, omdat ze werk hadden gevonden of studiefinanciering kregen. Na twee jaar was 50 procent nog steeds uitkeringsvrij.

De regels zijn duidelijk. Als de leiding aan het woord is, wordt er niet doorheen geluld.

kun je daar uitbreken? Ben je een doorzetter?”

Dat is ook de vraag die trainer Marten Plantinga aan de jongens stelt aan het begin van de kickbokstraining. In de ring maakt hij de balans op, hoe zitten de jongeren erbij? Prima, zegt eentje, de auto is weer gekeurd. Een ander vertelt grijnzend dat het stukken beter gaat nu hij ‘van die rommel’ af is. “Mooi,” zegt Marten, “zijn jullie doorzetters of opgevers?” Doorzetters, de meeste stemmen gelden. “Na de training zullen we zien of het klopt.” De regels zijn duidelijk. Als Marten en kompaan Daniël Tienstra aan het woord zijn, wordt er niet doorheen geluld. ‘Oesh?’ betekent: begrepen? En het antwoord is ook: ‘oesh’. De jongeren moeten oefeningen doen in tweetallen. Ze beginnen aarzelend, maar al snel worden ze zekerder. De kleine, magere jongen die bij het rollenspel niet meewilde naar de stad, deelt rake klappen en trappen uit. “Hij heeft echt talent,” zegt René Nijgh langs de kant. Na een uurtje sparren mogen de jongeren twee minuten helemaal los op een bokszak. Marten en Daniël lopen rond met een stopwatch om ze op te zwepen. “Geef niet op!” schreeuwen ze, steeds luider en sneller. “Blijf gaan! Kom op! Beuken! Beuken! Beuken!” De laatste tien seconden tellen ze hardop af. Hijgend en zwetend betreden de jongens de ring voor de afsluiting. Ze hebben goed gewerkt, zegt Marten. “Wie zichzelf spaart, krijgt nooit rente. Jullie hebben me overtuigd. Jullie zijn allemaal doorzetters. Ik heb enorm veel respect voor jullie. Oesh?” “Oesh!” «

Helemaal los gaan op de bokszak. “Beuken, beuken, beuken!”

Geert Spieker

VAN BAJESKLANT TOT DIRECTEUR

Al vroeg in het traject krijgen de deelnemers het verhaal van Geert Spieker te horen. Hij vertelt het verhaal graag en vaak, de boodschap is duidelijk: het kán dus. Maar ook: je moet het zélf doen. “Twintig jaar geleden zag ik de bodem: ik was verslaafd, raakte vrouw en kind kwijt, bracht tijd in de bajes door. Mijn moeder kon de zorg niet aan, ik werd opgevoed door mijn opa en oma. Als klein jongetje al mishandelde ik andere leerlingen en bedreigde ik leraren. Ik gooide fragmentatiebommen op het schoolplein omdat ik dat leuk vond. Ik was nog net een week 12 toen ik mijn eerste nacht in de cel doorbracht. Ik belandde bij de hooligans van de Z-side van FC Groningen en in de housescene. Ik raakte verslaafd, zeven jaar lang joeg ik 2 gram coke per

dag door mijn neus. Op een dag kwam mijn oma op bezoek in de gevangenis. Ze zat in een rolstoel, dat wist ik niet eens, de laatste keer dat ik haar had gezien, kon ze nog lopen. Wat ze me vroeg ging me door merg en been. *Het is toch niet mijn schuld, jongen?* Tien keer liever was ik door twintig gevangenen de hele bajes door geslagen dan dat mijn arme omaatje dacht dat het aan haar opvoeding lag dat ik zo ontspoord was. Op dat moment ging de knop om. Ik worstelde mezelf naar boven, stopte met drugs, met criminaliteit. Werd jongerenwerker, vrijwilliger bij de verslavingszorg. Ik kwam in de gemeenteraad van Groningen voor de Stadspartij, werkte daarna als manager. Nu ben ik de directeur van Overstag.”

Geert Spieker: ooit een cokeverslaafde hooligan, nu de baas bij Overstag.

MEER INFORMATIE?
www.overstaguitvoering.nl

De namen van de jongens zijn om privacyredenen gefingeerd.